

Tiszajárás

III.

PÁRHUZAMOK

Vaktában nem sokáig kotorászok Túrístvándiban, nem révedezek elporosodott, Móriczra utaló emléktáblák előtt. Biztosra megyek. Nyomaszavú emberem él itt, tudója minden zegnek-zugnak, tücsöknek-bogárnak. Nem kell nékem a sárgaföldből fölásnom az ismereteket. Makay Bélának, ahogy amoda Csécsén, Milotán mondták, „minden össze van boglyázva a fejében”. Az írott, mondott, gyűjtött tudnivalók egyben.

Mondhatná az olvasó, hogy így bezzeg könnyű. Csépeletlen kazalból gyűjteni a kalászt, s mint saját leleményt előtálalni. De hát erre is akad száz mentségem. A sokból most csak egyet. József Attila Thomas Mann üdvözlése című versében arra biztat, talán még engem is: „... az igazat mondd, ne csak a valódit”.

A kastélyiskola árnyékos udvarán érdeklődöm emberem után. Egy kószáló fiúgyerek teli szolgálatkészséggel, szalad a tornakertbe, nyelvét majd elharapja igyekezetében, amikor visszaérve ellihegi, hogy majd jön a tanár úr, amikor vége az órának.

Amiben igaza lehet. Nem olyan műhely a tornakert, mint az asztalcsinálóké, ahol bármikor el lehet eresztetni a gyalut. Hanem addig is legelész a szemem, hisz az olyan telhetetlen, mint evésben a ló.

A kastélyiskola alighanem még a Kende bárók virágkorában épülhetett, évszázados fái nekik árnyékolnak, a fák koronái nekik suhogtak. Most bizony kicsit megkopott dísz a kopott kastélynak. Ablakait kicserélték újakra, s olyan helyeken is ajtókat nyitottak az iskola funkciója szerint, ahol azelőtt talán csak vakablak létezett, vagy még az sem. A lakosság tömeges, sietős iskolázásához se pénz, se igény, hogy az idő vasfogú harapásaitól megkonyult szélkakast reperálgassák, a külső díszeket megújrázzák, s a kegyelmes nép szolgálatába úgy állítsák.

Még az a csuda, hogy harmincegynéhány év után léteznek. Szerették az utolsó gazdát, félték, várták vissza, hogy el tudjanak számolni előtte, a kastéllyal is, ha összeszűnt, lombos szemöldökét hunyorítva rákérdez egykori cselédeire. Idegrendszerükben lobogtak a parasztfölkelések reményteljes indulásai, s a vereség utáni súlyos megtorlás, Dózsa, Esze Tamás letörött zászlói.

Nálunk Kelet-Csanádban a fundamentumát is bátran kiásták a kastélyoknak. Nem haragból, tán nem is félelemből. Magukénak érezték mindenestől. Ha nem a fölszabadulást ért generáció verejtékezett is érte, akkor az előző, a nagyapai, a szépapai. Így aztán miénk a juss minden szege! Ma talán megsóhajtjuk, kár értük. Szép, műemlékes akármí serkenhetett volna belőlük. Ötvenkét szobás kultúrház, vagy öreg szállodája, üdülő, múzeum vagy kórház. Hanem az évszázadok óta tartó éhség, ha volt is, földhöz vágta a félelmet. Mert az is volt azért.

Egy év alatt szétkapódott a mi kastélyunk, száz új kis tanya rügyezett ki belőle az új földeken. Az uradalmiak a földbe süllyesztett, vizes, vaksi, közös konyhájú, szabad kéményű, rideg cselédházakból a magukéba akartak bújni, annak az épület-

nek az anyagába takarózni, amit kastély mivoltában már látni is utáltak. Így a pompázatos, szép tornyos épületből szomorú kis putrik emelkedtek, amiken a remény repkényei voltak a külső díszek, s az öröm a belső bútorzat.

Félelem? A mieinknek is ott lakott emlékezetében minden szomorú múlt. Dózsa végső vereségének színhelye a csanádi Csigamező, s annak ismerős kálváriája, amely minden népeknek tudatában ült, ahonnt levágott kezű, lábú, szájú emberek zuhan- tak vissza a földbe mélyesztett veremházakba gyógyulni, emlékezni.

Nálunk a füvek és a fák is emlékeznek 48-ra. Kiváltképp 49-re. Világos csata- mezeje itt pipál komor őszi hajnalokon a szomszédban. Az ott esett tragédiára a belőle bénán kibogázkókra úgy emlékeznek a falumbéli emberek, mint a ténylegesen elmúlt előző hónapra. Temetőjében bárki megmutatja a Világoskor hozzánk esett idegenek sírját, akik bujdokolva itt ragadtak falunk szolgálatára.

1919 pedig kollektív emlékezetünk szerint csak éppen hogy tegnap zajlott. Az ágyudörej Szolnoktól napokon át odaszolgált a pipiskedő faluk tornyaihoz, s a menekülők hozták megmaradt életüket, a román királyi katonaság a derest, s a 21-ig ütő pálcát. Ha katona voltál ugyanannyi, mintha nem voltál. S kétszer annyi, ha vörös!

Mindezt azokért, akik vagyonukat veszítették a forradalomban. Vagyonos nem került a deresükre.

Félelem? Ott él a hátak, karok, csipők, szívek idegpályáiban.

De azért az uradalmat teljesen szétkapkodták. Helyét oly pusztává tették, hogy amikor Zsülienke, a két Csipkai földbirtokos fiú nevelőnője, kettős állampolgárságú kedves öreglány visszavágyva, titokban látni akarta egykori fiatalságának színhelyét, a puszta látványtól eszméletlenül esett össze. Sajnálhatta? Nem tudhatjuk.

A háború szelében hazasodródott Franciaországba, de övéi, rokonai közül már senkit sem talált. Visszaszökött. A honvágy hajtotta?

Melyik volt a hazája?

Raccsolva, rosszul beszélt magyarul, noha harminc évig itt élt. S szerette mindenki a magányos, jó vénkisasszonyt. Titokban jött. A romantikát kereste? Holdvilágos éjszaka ért Lőkösről az uradalom színhelyére. Talán úgy is ment volna vissza, ahogy jött, titokban, ha viszi gyöngye lába. Ahogy mondódik, talán a fáradtságtól is, ájultan esett össze, s a sors keze Kucska uradalmi kanászban cselekedett. Fölnyalá- bolta, vitte a kastély tégláiból épített saját házának kemencepadkjára.

Még élt, Párizsból küldözött húsvétra meg karácsonyra szép színes üdvözlőlapo- kat, mert tudta az uradalomból rakott tanyák új címeit, Rókás dűlő 6, Csali 5, Kis- bérlet 7.

A túristvándi vízimalom az ország védelme alatt álló műemlék. A gondozás meglátszik rajta. Környezete festői. A Kende bárók őseinek ködbe vesző idejében épülhetett a faragó jobbágyok szakismeretével. Falun malom az élet. Van olyan fontos, mint a tűz. A malomépítő a falu fölé emelkedő óriás. Hirtelen nem is lehet megmondani, mi is. Asztalos, ács, kovács, vízszabályozó mérnök, kőfaragó és molnár egyszemélyben? És ezek neve nincs a műemléktáblára írva. A malom most is mű- ködőképes. A nagy mennyben lakón kívül vajon kinek a bölcsessége védhette meg ezt a malmot a nagy átalakulás szétkapkodásától. Maga a falu, talán az akkori molnár?

Nálunk a fölszabadulás öröms mámorától a kegyelmes nép alja bizony neki- ugrott az uradalmi malomnak is. Előbb csak a nagyszíjra jött meg az ápitusuk. Cipőtalpnak. A háború öt éve alatt kilyukadtak a bakancsok, csizmák. Baltákkal, nagykésekkel indultak a hajtószíjnak, amivel a fekvő szívógázmotor erejét rávitték az őrlő hengerekre, daráskövekre. Később a transzmisszió kis szíjaira is bizonyosan sor került volna. Hiszen a környékben mindenkinek lyukas a lábbelije. A molnár, nagy csontú, terhet cipelő ember, vasdoronggal állta útját a rombolásra fölkelt erőeknek.

— A fejét is szétcsapom annak, aki a küszöböt átlépi! Holnap nem lesz kenyere- tek, hiszen ha szíj nincs, a malom halott.

Zúgtak rá, mert igazat beszélt.

De hogy itt ki őrizte meg ezt a malmot, majd tudja azt Makay Béla.

Jön. Első látásra csalódom benne. A híre után öregebbnek képzeltem, roskatagnak. Fiatal. Szelíden mutatja felém jobb kezét, míg baljába teszi át a javításra haza szánt füzeteket. Mondom néki bátran, hogy Móricz- emlékekért háborgatom, s ajánlkozom, hogy az író és Szeged küldötte vagyok, s hogy a Túr, Petőfivel szólván, mint a gyerek anyja kebelére siet a Tiszába, a Tisza pedig...

Makay Béla szavamba mosolyint.

— Igen. Gyereke. Bizonyosan. Kicsije. A Túr a Tiszának.

— Fia vagy lánya?

— Ez a magyar főnevekből nem derül ki.

— Mi a Marost fiúnak tudjuk egy marék népmese nyomán. A Túrt lánynak gondolom.

Makay elnézően mosolyog zsákutcába vesző okoskodásaimon. Kicsit a vállán is rándít. Rámhagyja.

— Számít is az, hogy fiú-e vagy lány. Szép, beszédes, dolgos, titkot tudó, megértő barát. De barátok a Túrba járó patakok, a Tapolnok, a Cibere, a Resztika meg a többi, amiknek már csak mi, erre lakók tudjuk a nevét. Csecsemő patakocskák, csak esőzések idején élők.

Amúgy a Túr, a kicsi lány, a Szamos elhagyott medrében folyik. S úgy jár a kicsike Túr lány a Szamos nagylány medrében, ahogy szegényebb házaknál nagyról kicsire öröklődik az elhasznált cipő. Végül otthon van benne. Egy jajszavát nem hallani miatta.

Barátok itt nekünk a patakokat ölükből hordó, előzevegyült medrek, morotvák, láposok, mocsarak, ártéri öntések, a kóris-szil ligetek, a fekete tölgyesek, a szürke nyárasok, gyertyánosok. És az aljnövényzet is cimboránk. A galagonyák, gyűrűsomok, fagyalok. Még a kutyafák is. És a bodzák, füzek, kökényesek, a szeder, a kárpáti sáfrány, a gomba.

Emberemből egy szuszra kiszakadt a dicsekvés. Akkora birodalom az övé, amekkorát ismeretével körülkanyaríthat. Itt lakik mindezen szépséges tájak tövében. Új háznak ablaka sűrű kocsányos tölgyerdőre néz, konyhája üvege a műemléki malmot övező szépséges tájra. Enélkül nem is tudna élni. Ennyi gyönyörűség birtoklásának fősorolásában vékony orrcimpája is megremegeg.

Nekünk egy életben egyszer eső üdülés lenne, ha kicsit kinyújtózkodhatnánk benne, neki a mindennapi élet.

Vigasztal.

— De a Túr elviszi ezeket a szépségeket a Tisza hátán Szegedre. Ahogy a történelmünk is átsurog évszázadok óta a kicsi haza tájainak egyikéből a másikába.

A Sente-Mágocs familia itt kelt tán ki ezen a vidéken, s odalent vagyonával birtokot fialt magának. Mindjárt a 13. századból nyoma van ennek, s maguk felé egy Mágocs nevű falu ma is virul.

Aztán a Kendék nevével is lejutott ezen a réven a főlők híre.

Éppen a szegedi nagyárvíz gyászos szereplőjeként maga Kende Kanut. Mikszáth joggal figurázza ki, hogy a bárói címet nem használó Kanut buzgalom, szakértelem nélkül elvállalta az árvédelmi kormánybiztosságot. Mert neki az itteni nagy vagyonból, tekintélyből csak a kapcsolat jutott, amivel kormánybiztos lehetett. Így aztán élt, amiből tudott. Nem mondom, hogy Szeged pusztulásából, mert a szerencsétlen a katasztrófa előtt csak egy évvel korábban nyerte el a stallumot. A kezére üres pénztár és árvédelmi raktárak kerültek, s a tájtékosan szaladó óriás Tisza, reszkető nyúl-gátakkal övezve. Félt tőle. Pestről hírlelte a biztosan közeledő katasztrófát. S neki annyi ereje, emberi tekintélye nem volt, hogy föllármázta volna vele az országot.

Amíg ezt itt elmondjuk, a Túr vize a Tisza hullámaiba rejtőzködve, kalaplevéve szalad Szeged előtt, viszi üzenetünket, ahogy mióta neve van, mindig.

— De miért állunk itt, amikor odabent ülhetünk is — kérdi magától Makay, s belöki füves udvarú háza kiskapuját.

— Ebédje volt-e?

— Hogyne.

— Már sokszor, de ma?

— Ma is.

— Egy kis szatmári szentelt víz azért elmegy utána? Mert itt másképp nem bol-
dogul. Aki megveti kínálásunkat, az ne nagyon érdeklődjön a sorsunk után. Hol is
kezdjük? Említette, hogy Móricznál.

— Igen. A felnőttkorúnál. A gyerekkorát leírta ő maga. Elmesélték a csécseiek,
milotaiak.

— Felnőttkorában sem tagadta meg pátriáját. Jött, mert szerette, írt róla, mert
nagyon szerette. Hanem akikről írt, nem szerették. Vitatták, szégyellték, tagadták.
Haragudtak érte halálukig. Az értelmiségiek, ha Móricz rájuk nyitotta az ajtót, mű-
veltségük parancsolta kényszeredettségből fogadták.

EMELŐHÁLÓ

Az igaz író örök sorsa. Kíírja magát a saját szülőföldje szeretetéből is. De ne
felhőzzek csak úgy a levegőben, példákat ragasztok hozzá. Nem az ujjam végéből
szívtam, hanem Margócsy József tanár nyári egyetemem szedtem magamba a tudósi
kutatások hozadékait.

Írónk némely évben háromszor is megfordult szülőföldjén. Rokoni szálak, gye-
rekkori cimborák, tanulótársak révén akadtak kedves szálláshelyei. Néha akácvirág-
zásban időzött Nagykállón, máskor szüret idején járta a vidéket. Soha nem bízta
magát a vakvéletlenre. Humott szemmel is látott. Az érett íróra úgy ragadtak a té-
mák, mint kanászra a bogáncs. Ha nem akarta volna, akkor is. Ő meg nagyon tuda-
tos ember lehetett. Papírral, ceruzával járt, s magnó működött a fejében.

Tudott emlékezni. Soha nem ment el üres kézzel tőlünk. Témáit valamelyik új-
ságban rendre az ország elé tárta. 1928-ban három írása is a megyénkről mesél.
Szabolcsi földvár című elbeszélése vidékünk legrégebbi műemlékének történetét idézi.
De még ebből is kibuggyan bővérű elbeszélőkedve.

A földvár udvarán nagy jajszóval siratják a bikától agyondőfött csordást, aki
hulla formájában is rendkívüli jelenség.

Megtudódik, hogy a csordás a bikától a tehenet hamarabb elvezette a kelteténél.
Az meg nekiment gondozójának, aki meghátrálva elbukott, a bika halálra szúrta.
A leírás, mint egymásra épülő történetiség indul. Hanem a végén a sok tragédiát
látott vár, im még most is drámák játszók színtere maradt.

Két év múlva a megye más milliójében, kritikai kicsengéssel dolgozódik föl his-
tóriánk. Gazdag vendégségben nagy az eszem-iszom. Órákon át ételek hosszú sorai
következnek. Az egyhangúságot a beszéd fűszere, az anekdotázás szakítja meg. A fe-
ketekávénál az udvaron roppant kiáltás hallatszik.

„A Bogár, a háromesztendős bika üzekedett, a Kas Mihály tehenére ment, de a
pásztor nem hagyta, mert Kas Mihály tavaly nem fizetett fűbért. A bika megfordult,
s nekiment, belevágta a szarvát, aztán megtiporta...”

Az ember még élt, kicsit megemelte a fejét, köszönni akart, de visszahanyatlott
a földre...

A házigazda mérgesen mormogott magában.

— Az istenit ennek a csordásnak, ennek is így kellett parádéra csinálni. Elron-
totta az ebédet.”

Móricz sok megyei úr ebédjét elrontotta.

1930-ban Nyugat felolvasó estét rendezett a Bessenyei-kör. Az alispán pirongatta
a kör vezetőjét: „Micsoda marhaság, idehívni ezt az embert. Abból él, hogy mindig
csak minket figuráz ki, rajtunk gúnyolódik.”

Nem is hívták többször.

Ahogy nekimelegsünk a beszélgetésnek, a telő órák alatt sokfelé elkanyarog sza-
vunk járása, talán meg is éhezünk, amire Makay Béla fölneszel.

— Aztán ha egy kis jaó csaókapörkölttel kedveskednék, megvetnék, vagy meg-
ennék?

Nézünk egymásra.

— Csaókapörkölt, hát az meg mi fán terem?

— Nálunk tölgyfán. De maguk felé ez a vajorjú. Sokaknak iszonyú étel. Nálunk a csaóka csemege.

— Ha a csóka varjú, azzal ismeretségben vagyok. Gyerekkoromban gyakran élünk vele, akár a vágni való galambbal.

Májusban a vasárnap úgy el nem múlhatott, hogy az uradalmi fák hegyén fészkelő varjúkat meg ne szedtük volna. Tíz-húsz pár csérogó, tokos fiókkal siettünk haza, mi utcabéli gyerekcimborák, mindig a hajnali harmatokon. Nyúztuk, kopasz-tottuk; lassan puhuló állat, de azért délre nagy vaskotlánkban már fekete levét eresztett a rotyogó varjúpörkölt. Olyan enyves mártása csurrant, a kezünk, a szánk prémje is összeragadt tőle. Szép finoman csalogató illatok szálltak belőle utcahosszat.

— Most is megenné?

— A tíz körmöm is megnyálnám utána.

— Akkor bevesszük idevalósinak. Mert én éppen csókát akarok főzni, de vendéget vártam rá. Vasárnap a fészkek szélére ült tokosokból összelődőstem egy vájdlingra valót. A család nem eszi, magamnak sok lenne, mert ebből egy szakasz katona kitömhetné a bendőt.

De ha már így vagyunk, legyen kerek a világ! Főzzünk eléje hallevest! Igaz, a hal még a Túrban futkos, de veszem a kámzsát, rögvést kikapok egy bográcsra valót. Vásárcsarnokom az erdő, halboltom a Túr.

— Nem kellene fáradozzon.

— Ez nékem gyönyörűség. Néha egész éjszakákat elhalásztatunk. Izgalom. Ha úgy tetszik, szellemi. Ma divatos azt keresni. Az ember magában matat, éberem, a csillagos ég alatt és gondolkodik. Nem olyan nagy szegény.

A Túrnak más az élete, arca, lehelete, mint akár a Tiszának, Szamosnak. De ezt látni kell. Nem lehet magyarázni. Szedem a kávéimat, menjünk.

Úgy tűnik, kilométereket csaptatunk a dzsungelsűrűségű óriás tölgyesben. Olyan ösvényeken, amit csak a járatos ismer. Vadregényes vízpartok, fölcsilanó tükrök, amiben a felhősödő délutáni ég fürdik.

A halászlés dorongfákból ácsolt alkotmány. Hogy miért épp itt áll, az régi tapasztalásokból következhet. Halas hely bizonyosan.

Két hajlékony mogyorófa sumár négy végére apró szemű háló feszül, olyan négy négyzetméteres. Egy ötméteres rúd tartja a víz fölé, amelyik a másik végével a tákolmány lábához támaszkodik. Mi a Tiszán emelőhálónak tudjuk ezt az ősi szerzőt. Sekély vizeken jó fogó eszköz. Itt kámzsának titulálják.

Megállapítódik, hogy a víz közepes sebességű, percenként emelni kell.

Mindjárt első merülésre beakad egy buta, piros szárnyú keszeg. Kicsit megszi-dalmazódik. Nem őt vártuk, nem is a famíliáját.

Visszadobódik. Menjen isten hírével a fagyon, míg ki nem enged nagyon. Hadd nőjön. Ide jöjjenek a harcsák, kecségék, balinok, compók. Meg lett mondva nekik.

Jöttek is. Előbb haloványan. Mert a borulás zavarta őket. Ritkítja a kislányos Túr vizében őket minden nehezebb felhő. Meg a rablóhalászat. Már villamos hálóval is hajkurásszák a halat. Nagy károk esnek közöttük. Amúgy is pusztítja őket az elgazosodó meder, a csekély vízjárás, a szennyeződés.

Műveskedő buzgalmaink között a bokrokból előbukkan egy gumicsizmás, túrt fekete nadrágú, lajbijú, ősz fejű férfi. Látszik rajta, hogy nem a traktorról szállt le. Makay Bélával tegeződve beszél, de nekünk is idenyújtja kezét.

— A falu nyugalmazott lelkésze — mondja bemutatásul Makay Béla.

Az öreg pap úgy ül le, mintha most hagyta volna csak abba a társalgást velünk. Beszél.

— Ifjonti koromban bizony sok hala volt a Túrnak. Termettek itt akkor harcsák, 40—50 kilósak is, apámék talicskával taszigálták haza. De a malomgödörben, én se panaszkodhatom. Szárfított vérrel, rengeteget fogtam. A mai halászás olyan, mint a női kézimunka. Csak finomságokkal lehet kicsalogatni a halat a vízből. Csukára

harmincféle villantót szerkesztettem már. A hal is olyan tanult, akár a horgász. Nyáron a rézből való villantó jó, télen a fehérre festett. Hideg vízben elyöngül a csuka szeme.

Reggelente, kertem alatt szalad a Túr, hatalmas ugrásokkal fürdenek a pontyok. Szépek. Nem megyek rájuk, nem szeretem az ízüket.

Makay belekontráz.

— Nem tudom, Pali bátyám, hogy a női kézimunkában használatos-e a szigony, de a Túrban én még pár évvel ezelőtt vadásztam vele. Igen ősi halgyilok. Éjszakai halászatnál hozza a termést. Karbidlámpával világítunk, négyméteres nyelű szigony-nyal lövünk. Nagy halakra.

De még a tapogató is fölbukkan némely szenvedélyes halász kezében. Gyerekkoromban dróthurokkal is láttam harcsázni. Eredményesen. Türelemjáték. Nagy éhség, nagy szegénység kell hozzá. Meg víz, meg harcsa. Ott a zsákmány.

No meg a téli halászat se éppen női kézimunka, Pali bátyám, meg ne haragudj a replikázásomért. Egy léken ledugjuk a kámzsát, kifeszítjük mederkeresztben. Mészsziről, fejszekopogtatással belezavarjuk a halakat. Türelemjáték. A hal fázik, dermedt, alig mozdul.

Mire meghalásodunk, esteledik. Pali pap velünk ül Makay Béla udvarában, s jeles társul szegődik közénk a túristvándi malom nyugdíjas molnára. Szavát fogja, Béla alig tud egy kis szatmárrival a kedvébe járni. Nem mohó. Poharát úgy tartja tenyerében, ahogy a fészektől pottyant madarat szokás.

— Beteg tán Jóska bátyám? Ha meg nem szóal, vendégeim el nem hiszik, hogy maga volt ennek a malomnak ura és gazdája.

— Nem ér az már semmit. Rólam rég lemázsált az idő.

— Pedig valamikor magának is füttyentett a sárgarigó.

De az öreg erre se indít. Makay mesél.

— Tizenhárom évesen került a malomhoz, még Kende Zsiga idejében. Akkor Mihók volt a főmolnár. Nagy akaratú, mulatós. Ha jól ment sora, inasát éjszakának évadján is elzavarta a fülesdi cigányokért. Reggelig húzatta. Mihók után Józsi bácsi került a polcra. Csak a háború pár évében ütötték ki kezéből a malmot. Mire visszajött, tönkre is volt vágva annyira, hogy a köveknek csak a fél oldala járta a lisztet, a másik fele egészben köpködté ki a szemet. Pedig azon, ha értő kézben működött, pászkalisztet is tudtak örölni. Messziről eljártak a zsidó papok érte, mert hideg lisztet lehetett rajta eresztetni.

Az öreg molnárt nem melegíti a pálinka, se dicsfényes fiatal korának felemlegése. Hanem amikor megindul, szaván megérezem, a velük élő, gondokban osztozó tanítójuk kedvéért beszél. Hogy biz róla már lemázsált az idő. Hümmög hozzá. Béla segít.

— A malom a falun méret. Ha valami nagy, akkora, mint a malom. Ha erős, olyan mint a molnár.

S amíg Józsi bácsi élete 50—60 évét beleörölte a lágyliszttekbe, derékbe, foszlós kalácsok jól kelő lisztgrízeibe, mint malma zúgásában, öbenne is ott zsvajgott a környék öröme, bánata.

A malomárok mély gödre nem csak mesébe illő óriás harcsák összegyűjtő tanya-helye, de a Túrba veszett emberek kikötője, akik a molnár kezével bukkantak ki az árnyékvilágra.

S az élők, amíg éjt nappallá téve várták, hogy búzájuk sorra kerüljön a garat előtt, rendre elmesélték vetekedéseiket, megfigyeléseiket, cseles cselekedeteiket a sors buktatóival szemben. Mit tegyél, ha szemölcs nő a kezeden, ha görcs hasogatja lábadat, ha nyilallás áll az oldaladba.

Hogy gyógyítsd állapotodat, ha beteg. A birkád, lovad, tehened. Orvos nem volt a közelben soha.

Időjárás ellen hogy véd a termésedet. Tudd és lásd előre, hogy készül ellened az idő. Jég jön, eső. Vihar támad.

Lovad prüsszög rá, birka legel futva, kutya hempergőzik, varjak sereglenek lát-szatra oktalanul. Tudd, hogy ellened készül az idő. Véd a termésedet!